

รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง CONSTITUTION AND POLITICAL INSTITUTION

สถาบัน พรรคการเมือง 9

ดร.สืบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์

พรรคการเมือง

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

1. กำหนดนโยบายของพรรค
2. การคัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปเป็นตัวแทนของประชาชน
3. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
4. การจัดตั้งรัฐบาลเพื่อเข้ามาบริหารประเทศ
5. การเป็นฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
6. เผยแพร่อุดมการณ์และนโยบายของพรรค
7. สร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้แก่ประชาชน

ลักษณะของพรรคการเมือง

1. เป็นคณะบุคคลที่รวบรวมกันเป็นองค์กร
2. เป็นการรวมตัวกันตามแนวความคิดเห็นหรือหลักการบางอย่างที่เห็นพ้องต้องกัน
3. มีการกำหนดประเด็นปัญหาและนโยบาย

กำเนิดพรรคการเมือง

▶ โจเซฟ ลาพาลอมบารา (Joseph Lapalombara) และ ไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner) ได้อธิบายกำเนิดของพรรคการเมืองโดยเสนอทฤษฎีไว้ดังนี้

1 ทฤษฎีสถาบัน (Institutional Theories) เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่ากำเนิดของพรรคการเมืองนั้นเกิดขึ้นจากการรวมตัวในรูปของสโมสรและกลุ่ม ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นพรรคการเมือง เช่น สโมสรจาโคแบง (Jacobin Club) ในประเทศฝรั่งเศส

. /2 **ทฤษฎีประวัติศาสตร์และสถานการณ์ (Historical-Situational Theories)** ทฤษฎีนี้ได้อธิบายกำเนิดพรรคการเมืองว่า เกิดจากวิกฤติทางประวัติศาสตร์และสถานการณ์บางประการ ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 รูปแบบ

วิกฤตการณ์ความชอบธรรม (legitimacy crisis)

วิกฤตการณ์ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (integration crisis)

วิกฤตการณ์มีส่วนร่วม(participation crisis)

3. ทฤษฎีพัฒนาการ (Development Theories)

กำเนิดของพรรคการเมืองเป็นผลของการพัฒนาการ 2 ประการ

3.1 ผลของพัฒนาการทางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน กล่าวคือประชาชนรู้สึกตัวว่าตนนั้นมีสิทธิในการใช้อำนาจทางการเมือง จึงได้เกิดความคิดที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา

3.2 ชนชั้นนำทางการเมือง (political elite) มีความประสงค์ที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชน โดยชนชั้นนำทางการเมืองเหล่านั้นมีความต้องการที่จะรักษาสถานภาพและอำนาจของตนไว้ ทำให้เกิดการจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน เช่น พวกพ่อค้าและนายธนาคาร เป็นต้น

รูปแบบพรรคการเมือง

1 ระบบพรรคเดียว (Single Party System)

เป็นระบบที่ได้รับความยินยอมให้มี พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวภายในประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการหรือ อำนาจอธิปไตย ไม่ว่าจะในรูปแบบคอมมิวนิสต์ หรือฟาสซิสต์ หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ตาม

2 ระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (One-party system) :

เป็นรูปแบบที่มีพรรคการเมืองหลายพรรคเข้าแข่งขันทางการเมือง แต่จะมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่ได้รับเสียงข้างมากในสภาส่วนพรรคการเมืองอื่นนั้นจะมีสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งไม่มากนัก การจัดตั้งรัฐบาลจึงเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก ดังนั้นการบริหารประเทศจึงอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคการเมืองที่ได้รับ ความไว้วางใจจากประชาชนเพียงพรรคเดียว เช่นประเทศสิงคโปร์ ประเทศ กัมพูชา

3 ระบบสองพรรค (Two-party system) :

คือการใช้พรรคการเมืองใหญ่เพียงสองพรรคเท่านั้นที่มีโอกาส
ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันจัดตั้งรัฐบาล โดยเสียงสนับสนุนของสอง
พรรคนี้จะไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนพรรคอื่นๆ จะเป็นเพียงพรรคเล็กๆ
เท่านั้น เช่นประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ

4 ระบบหลายพรรค (Multi-party system) :

มีลักษณะสำคัญคือ มีพรรคการเมืองเกินกว่า 3 พรรคขึ้นไป โดยแต่ละพรรคจะมีคะแนนเสียงสนับสนุนใกล้เคียงกัน ไม่มีพรรคใดได้คะแนนเสียงมากเด็ดขาดพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลเพียงพรรคเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสม การมีพรรคการเมืองหลายพรรคนี้นี้ แต่ละพรรคย่อมมีอุดมการณ์และแนวคิดที่แตกต่างกัน จึง**ทำให้รัฐบาลผสมมักจะล้มลุกคลุกคลาน** หรือมีการเปลี่ยนรัฐบาลอยู่บ่อยๆ

องค์ประกอบของพรรคการเมือง

1. คน ซึ่งก็คือสมาชิกพรรค กรรมการบริหารพรรค รวมถึงหัวหน้า พรรคและบุคลากรอันเป็นเจ้าหน้าที่ประจำพรรค
2. สถานที่และอุปกรณ์ หมายถึง ที่ทำงานทั้งสำนักงานใหญ่และสำนักงานสาขา ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้สำนักงาน
3. การกำหนดและจัดแบ่งโครงสร้างที่สำคัญ เช่น ที่ประชุมใหญ่ ที่ประชุม คณะกรรมการบริหาร สำนักงานเลขาธิการ ฝ่ายและแผนกต่างๆ เช่น ฝ่ายการเงิน การคลังและการบัญชี ฝ่ายวิชาการและวิจัย ฝ่ายข้อมูลและสารสนเทศ ฯลฯ มีหน่วยปฏิบัติการ มีสำนักงานและกรมการสาขาต่างๆ เป็นต้น
4. ความคิดความเชื่อหรืออุดมการณ์ร่วมกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในข้อบังคับพรรค นโยบายพรรค ซึ่งโดยหลักการจะเป็นสิ่งเชื่อมประสานบุคลากรในพรรคเข้าด้วยกัน

หน้าที่และบทบาทของพรรคการเมือง

1. การให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชน พรรคการเมืองจะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจและสนใจในปัญหาของบ้านเมืองมากขึ้น
2. การสร้างผู้นำทางการเมือง โดยการคัดเลือกหรือสรรหาบุคลากรทางการเมืองมาเป็นผู้นำในด้านต่างๆ เช่น การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อเข้าไปบริหารประเทศทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับรัฐ ทั้งนี้
3. กระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศด้วยการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีชื่อเสียง และจัดตั้งสโมสรหรือชมรมต่างๆ เพื่อสร้างความสนใจทางการเมือง
4. การเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่างประชาชน กลุ่มประชาชน หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดความเข้าใจและประสานการทำงานในสังคมร่วมกัน ตลอดจนการปลุกเร้าประชาชนให้เกิดความตื่นตัวทางการเมือง และเป็นช่องทางให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไป

5. เป็นช่องทางของประชาชนในการแสดงออก อันจะช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนได้
6. การกำหนดนโยบายหลักที่สำคัญเพื่อนำไปใช้ในการบริหารและปกครองประเทศ
7. ถ้ายังไม่มีโอกาสบริหารประเทศ พรรคการเมืองก็จะทำหน้าที่แทนประชาชนในการเรียกร้องหรือกดดันให้รัฐบาลสนองตอบในแนวทางที่เห็นว่าเหมาะสม
8. ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลเมื่อได้รับเสียงข้างมาก และทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านหรือผู้ควบคุมรัฐบาลเมื่อได้รับเสียงข้างน้อย